

Studii și articole

Provocări religioase ale Europei contemporane

Emil JURCAN

Abstract: The third millennium into which Europe entered is not necessarily but especially one challenging on religion. It is the millennium in which we can easily reach extreme: from humanist-atheist fundamentalism to the religious. It is very hard to keep the revealed way. And yet, if we want a continent of equality between people and mutual respect, we need a very profound faith that does not shake people or to cause hatred of others. We need a reformed Christianity, more patterns and closer to the common man. Just so we can face fundamentalism and religious violence.

Keywords: multiculturalism, fundamentalism, consumerism, violence, equality.

Este o temă pe cât de importantă pe atât de necesară de analizat, deoarece în primul rând este o temă presantă. Noi trăim într-o lume dezechilibrată iar dezechilibrarea înseamnă pierderea reperelor sau a modelelor. Oamenii nu mai au repere de cultură, de moralitate sau de credință. Ei au cel mult repere materialiste: socio-economice sau

politice. Atât reperatele economice, cât și cele politice sunt din păcate pseudo-repere sau false modele de viață. În fața acestor pseudo-repere, precum și a pierderii elementelor valorice, europeanul devine tot mai vulnerabil. Dacă ar fi să analizăm vulnerabilitatea din sfera economică, se poate vorbi despre o polarizare cuantificată prin binomul *noi – voi*. Acest *noi – voi* împarte Europa după verbul *a avea* sau *a poseda*.

Evanghelia bogatului căruia i-a rodit din belșug țarina (Luca 12, 16 – 21) îl condamnă pe bogat tocmai pentru că se conjugă permanent cu verbul *a avea* și se declină de asemenea cu pronumele posesiv *al meu*. Europa consumistă este marcată de acest *a avea*, după care își fixează criteriile valorice. Din păcate, se insistă prea mult pe verbul *a avea* în detrimentul verbului *a fi*. *A avea* înseamnă într-o analiză teologică poziționarea omului pe orizontalitatea vieții. Cu alte cuvinte, omul are în acest caz ca prim scop existențial acumularea de bunuri și centrarea lor pe propria sa persoană. Am putea spune că, în această ipostază, omul își pierde ideea de persoană și devine un individ care se separă, se atomizează și se autonomizează față de ceilalți oameni.

Creștinismul aduce în primul rând un alt verb de conjugare existențială, și anume verbul *a fi*. Este verbul după care Dumnezeu se conjugă la un *prezent infinit*: *Cel ce este*. Dumnezeu este prezentul infinit, supratemporal, care nu a fost și nu va fi, ci *este*, El fiind deasupra timpului, care este o coordonată a efemerității.

Verbul *a fi* nu îl anulează pe *a avea*, însă îi dă o altă dimensiune. Îl scoate din orizontalitate și îl face vectorial. Îi dă aspectul unei scări, pe care omul urcă în măsura în care din *a avea* face parte și celorlalți. Urcușul vectorial cu două verbe (*a fi* și *a avea*) arată că omul, cu cât este mai sus pe această scară, devine mai ușor și mai diafan, mai debarasat de materie și mai apropiat de transcendent. Pentru vizibilitatea acestei lumi consumiste cu siguranță *a avea* este cel mai marcant verb.

Pilda bogatului nemilostiv și a săracul Lazăr explică această viziune. Bogatul era foarte vizibil; permanent avea prieteni la masă; permanent erau oștețe și oameni, care îl adulau și care profitau de el. Omul acesta, în exprimarea contemporană, ar fi un sponsor bogat cu o publicitate foarte vizibilă, un om recunoscut pe toate planurile materiale. Un astfel de om poate fi chiar un protector al culturii, în același timp fiind și un prosper om economic sau un politician activ. Oricum ar fi, lumea îl vede și îl aplaudă. Lazăr, spre deosebire, era necunoscutul, anonimul, pe lângă care se trecea și care nu avea nici o valoare pentru societatea de consum. Dimpotrivă, apărea ca un asistat social, total neputincios, ba chiar o povară economică. Și cu toate acestea, în Evanghelie săracul poartă nume și se numește Lazăr iar bogatul este anonim. Săracul are *verticalitatea persoanei* iar bogatul are *orizontalitatea individului*.

Din păcate, Europa merge cu pași repezi spre această *atomizare economică*, materialistă, spre *anonimatul orizontal al verbului a avea*, punând prea puțin preț, ba chiar opunându-se verticalității lui *a fi*. Recuperarea Europei din anestezia materială înseamnă revenirea la ceea ce se numește ființialitate, iar aceasta se poate defini doar printr-o reîntoarcere la credință. Omul nu își poate structura propria sa ființă decât făcând apel la Ființa supremă. Căutându-L pe adevăratul Dumnezeu, Cel care se definește prin iubire, omul își poate recupera ființa sa și starea sa bipedă, verticală, care îl definește ca fiind *anthropos*. Fără această verticalitate Europa va deveni pe mai departe o structură nevertebrată spiritual, care vine de nu-știu-unde și pleacă spre un nu-știu-ce, în loc să se întrepră spre știu-Cine.

O altă provocare a Europei este astăzi *lipsa reperelor de moralitate*. Parcă există un program de aneantizare sau opacizare a sensibilității morale a oamenilor, creând în primul rând confuzie. S-a ajuns la ciudata stare de a nu mai simți nevoia de morală, de a nu îți mai pune întrebarea dacă este bine sau rău, ci doar de a te întreba în mod hedonist *dacă îți place sau nu*. Omul își creionează viața sa

după un alt verb: *a plăcea*. Iar acest verb (*a plăcea sau a nu plăcea*) înseamnă un maxim de egoism și de individualism. Conjugarea verbului *a plăcea* este doar la singular, evitând pluralul colectiv. Mie sau ție sau lui îi place, nu nouă sau vouă sau lor. Hedonistul *a plăcea* este astăzi definiția educațională a societății de consum.

Pe de altă parte, pentru a putea crea starea de apatie morală, de care societatea de consum are nevoie, cei care își propun eliminarea trăirii creștine și crearea unei societăți umanist-ateice, aduc ca metode *confuzia* și *manipularea*. Sunt două elemente cu care sistemul s-a obișnuit să își atingă scopurile. Confuzia pornește de la ideea că orice reper moral este bun, orice religie este bună, orice căutare este importantă. Termenul de *revelat – nerevelat* în această ecuație dispare, rămânând cel mult ideea de bun sau moral, care poate fi receptat de către orice individ. Nu se mai ține cont că moralul sau moralitatea mea poate fi imoralitate pentru altcineva sau binele meu să nu fie binele comun al semenilor.

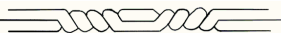
Confuzia este șansa de a conduce și de a manipula iar în acest sens sectorul mass-media și multimedia oferă un sprijin deplin. Site-urile de socializare s-au transformat în site-uri de manipulare iar mesajele sunt atât de bine argumentate încât par credibile pentru omul care este superficial. Câteva exemple sunt concludente.

Este vorba în primul rând de violența împotriva orei de Religie, care ar promova frica și pedeapsa în rândurile copiilor. Copiii noștri nu ar trebui să știe nimic din ceea ce este negativ sau punitiv. Totul trebuie să fie hedonist, bazat pe plăcerea unei societăți de consum, care dorește permanent o *pozitivitate orizontală deplină*. Nimeni nu pune problema că televiziunile sunt pline de violență și duritate, de pornografie și vulgaritate, de ipocrizie și falsitate. Toate sunt ... educative pentru societatea noastră și pentru educația copiilor noștri. La ora asta minciuna și ipocrizia argumentată copios de către așa-zisele *drepturi ale omului* sau *normative europene*, au devenit o sperietoare pentru omul normal. Presiunea prin legi, după cerințele europene sau

care respectă sau impun drepturi ale omului, este tot așa de dură și de amenințătoare precum odinioară era presiunea sistemului comunist asupra mentalului colectiv al maselor. Oamenii se supun din teamă, apoi teama devine obișnuință și obișnuința devine normalitate.

Mai concret, de teama de a nu fi amendați sau chiar trimiși în închisoare, nimeni nu își mai permite să își spună părerea în public despre normalitatea vieții de familie, în care soțul și soția, adică bărbatul și femeia, formează o taină creștină și nu un cuplul al plăcerii sau al perversiunilor. Teamă de a nu fi pedepsit și acuzat ca *homofob*, oprește luarea de poziție. Pasul al doilea este argumentarea copioasă de ce este și trebuie să fie așa (deși este anormal). Și aici medicina, psihologia, sociologia, politica, economia sau chiar istoria, devin materii care insistă argumentativ, în mod agasant, susținând respectiva minoritate, care se impune agresiv și violent. Ulterior, după atâtea argumente, oamenii cedează și încep să creadă că și așa este normalitate, nu doar cum era înainte. Și totul prin presiunea unei minorități, care impune cu forța *normativele europene și drepturile omului*, prin legi atât de străine și de păgubitoare neamului românesc și omenesc în general! S-a ajuns ca majoritatea să fie oprimată de minoritate, amenințându-o permanent cu sancțiunile legii.

Spiritul religios este opacizat permanent de preocuparea cu ludicul și cu sărbătoarea para-creștină. Crăciunul sau Paștile sunt mai degrabă concedii sau minivacanțe decât sărbători creștine. Ele se cuantifică prin rata cumpărăturilor sau *coșul casei*. Dimpotrivă mersul la biserică este ironizat prin expresii de genul *coada la moaște, închinarea la oase, necrolatrie, sarmalele de la hram*, fiind luate interviuri aleatorii cu oameni care nu au o pregătire și nici o disponibilitate pentru religie și poate nici nu fac parte din cei care au mers vreodată la biserică. Se vede permanent o agasare fățișă a ideii de credință, de morală și de virtute. Deranjează și ca atare trebuie înlăturat.

Europa nu este pregătită pentru o campanie de apărare a propriilor sale valori religios-moale. Ea trăiește ca poporul în perioada lui Ilie: era secetă, se simțea pedeapsa lui Dumnezeu peste țară, dar el pe mai departe presta cult lui Baal și Aștarta. Europa vede că fundamentalismul și terorismul religios devin tot mai agresive și mai puternice și că nu este de joacă cu această violență crescândă, care este ascunsă chiar de membrii pacifiști ai acestor religii, și totuși lupta oculte europene este împotriva credinței creștine¹. Marea problemă în mentalul românesc este astăzi falsă preocupare dacă se dau sau nu bani pentru biserici, de parcă bisericile de zid nu sunt bunuri ale comunităților umane. Oamenilor li s-a inoculat un *ser anti-ecclezial*, împotriva ideii de biserică și de credință. Sau dacă se acceptă totuși credința, aceasta trebuie să fie ceva privat, indefinit, un fel de cult panenergetic de sorginte orientală și sincretistă, total rupt de istoria și tradiția neamului.

Poate că în desacralizarea europenilor în general și a românilor, în special, stă și lipsa noastră de a-L prezenta pe Dumnezeu ca pe Iubirea absolută. Am predat și încă predăm un creștinism canonist, punitiv, care cuantifică păcatele și îi oprește pe oameni de la Hristos. În loc să le spunem că Dumnezeu îi așteaptă cu toate păcatele lor, că Sfânta Împărtășanie se dă *spre iertarea păcatelor și spre viața de veci*, am transformat-o într-o recompensă pentru cei virtuoși. Prin Eurharistie am împărțit lumea în două: cei care merită și cei care nu merită. Dacă Liturghia îi cheamă spre comuniune, dacă Biserica, prin clopotul ei, cheamă lumea spre liturghie, noi, preoții super-canonști îi împărțim în vrednici și nevrednici. Pe această linie de supercanonism am pierdut tinerii din Biserică, deoarece păcatele societății sunt atât de agresive iar bieții de ei nu mai reușesc să facă față. Rigiditatea

---

¹“În relația dintre creștini și musulmani nu se poate impune spiritualitate comună, ci doar o corelație pe tema relației de toleranță” zice Michael Barnes s. J. în *Interreligious Learning. Dialogue, Spirituality and the Christian Imagination*, Published in the United States of America by Cambridge University Press, New York, 2012, p. 207.

noastră sacerdotală, care s-a remarcat prin acrivii monahale preluate copy paste din curțile mănăstirești și aplicate întocmai în toate mediile (urbane sau rurale), au făcut tinerii să plece, să aibă amarul gust că dacă merg la biserică acolo trebuie să fie un preot încruntat care îi va canonisi și îi va muștra pentru păcatele lor. Și atunci mai bine ... lipsă.

Sunt convins că trebuie să revenim la ceea ce Dumnezeu așteaptă de la noi în acest început de mileniu: la recuperarea oamenilor spre Hristos. Sfântul apostol Pavel spunea despre el că s-a făcut tuturor toate (1 Corinteni 9, 18 – 27) și rob și iudeu și elen, ca pe toți să îi câștige spre Hristos. A te face *tuturor toate* nu înseamnă a intra în păcate, ci a înțelege păcatul pentru a-l ajuta pe păcătos.

Dau un exemplu, care mi se pare destul de grăitor: Hristos este foarte deschis cu femeia desfrânată, o iubește, o apără, îi redă libertatea. Îl apără pe tâlharul reîntors, însă pare dur, foarte dur cu ipocrizia lacomă de avere și de bani. Mai concret, pe acestia din urmă îi numește *nebuni* (*“nebune, în noaptea asta voi cere de la tine sufletul tău...”* Luca 12, 20 – 21), arătând că optica lumii este greșită. Lumea își ia repere din pofta averii și condamnă cu ipocrizie scăderile omului. Ne-am trezit peste noapte că imităm sau ne luptăm ca să fim în top 300, că și Biserica noastră, prin unii reprezentanți, consideră că opulența înseamnă evlavie sau respect de cele sfinte. Și prin aceasta am pierdut în fața oamenilor: pentru că le vorbim despre modestie în timp ce suntem plini de sclipliri de swarovski. A face apel permanent la faptul că sfântul Vasile cel Mare îl smintise cu opulența sa pe sfântul Efrem Sirul nu se poate aplica aici, deoarece despre sfântul capadocian se știa ce implicare de iubire avea el față de oameni. Cât de apropiat era el față de oameni. Nu existau garduri cu jandarmi în procesiunea spre estrada liturgică iar împărtașania tuturora se făcea în cadrul Liturghiei și nu defalcat: noi, clerul, în timpul Liturghiei iar voi, restul, după ce s-a încheiat slujba, în timp ce noi suntem la masă. Vasile cel Mare ardea și lumina. Biserica trebuie să ardă și să lumineze.

Nu de teologi deștepți și foarte mansardici în exprimare are nevoie astăzi România și Europa, ci de *focuri și lumini* care să readucă căldura într-un continent înghețat, care s-a *criogenizat* printr-un creștinism rigid și uneori prea sec, ca să mai fie reținut și trăit. *Focul și lumina* sunt și trebuie să rămână reperul vieții creștine într-o Europă care simte încet că există alte religii în care focul nu luminează, ci arde și produce moarte. E nevoie de revenirea la o relație paternală între cler și credincioși și eliberarea de percepția managerială a Bisericii.

Europa are nevoie de o revenire la un creștinism viu, cu slujitori plini de lumină care să ardă în fața altarelor de dragostea pentru Hristos. Europa trebuie să se redefinăscă ca fiind continentul în care „*Dumnezeu este iubire iar cine nu iubește nu L-a cunoscut pe El*” (1 Ioan 4, 8). Cine devine violent în numele lui Dumnezeu, indiferent ce nume poartă acest divin, trebuie să plece din Europa. Nu rămâne decât cel care consimte cu această sintagmă agapică. Permanenta marotă cu *drepturile omului* trebuie reanalizată, pentru a se vedea dacă drepturile unor oameni nu lezează sau nu afectează drepturile altora. Mai concret, publicitatea agresivă a unei minorități poate deveni uneori scandaloasă dacă depășește bunele moravuri colective ale societății. Ca atare, trebuiesc analizate acele stări conflictuale derulate în numele *drepturilor omului*, ca nu cumva majoritatea să fie agresată de minoritate, amenințând în cele din urmă cu normele europene și cu legislația antidiscriminare. Discriminarea poate avea două sensuri: împotriva minorității dar și împotriva majorității.

Secularismul iluminist, atât de triumfal trâmbițat în Europa secolelor XVIII-XIX, nu mai are actualitate, deoarece europeanul este chemat să își redescopere crezul creștin dacă vrea să își păstreze identitatea. Indiferentismul și secularismul sunt pârgii ale slăbirii genei autentice europene și crearea unui pat germinativ pentru orice secularism sau fundamentalism religios sau ateu. Iar această linie nu este una sănătoasă. Violența în lume nu se poate rezolva decât prin opunerea unei stări agapice autentice, a respectului reciproc dintre

popoare și religii.

Europa are nevoie de religia creștină, singura care îi dă identitatea. Căci fără creștinism, europeanul se aneantizează și devine o masă de manipulare a fundamentalismelor atât religioase, cât și secularizate sau umaniste. Pentru că trebuie să acceptăm că există și un fundamentalism ateu, umanist, care luptă din răspuțeri, cu legi date pentru ei, pentru a distruge ideea de moral, de Dumnezeu ca reper al credinței, precum și ideea de Biserică ca topos al sfințeniei. Fără credință și morală creștină europeanul își pierde sensul lui kalokagathia, a binelui și frumosului, pe care l-a primit ca educație de două mii de ani. Multiculturalismul religios² trebuie să aibă la bază ideea agapică.

În concluzie, mileniul al treilea, în care a intrat Europa, nu este neaparat unul religios, ci mai ales provocator la adresa religiei. Este mileniul în care se poate foarte ușor ajunge la extreme: de la fundamentalismul ateist la cel religios. Este așadar foarte greu să mai păstrezi calea de mijloc sau să găsești calea autentică și reală a unei credințe revelate. Și totuși, dacă se vrea un continent al egalității dintre oameni și al respectului reciproc este nevoie de o credință care să nu agite oamenii sau să le provoace ură față de ceilalți. Este religia în care fiecare este considerat copilul lui Dumnezeu, indiferent de credința sau necredința lui. Este religia în care Dumnezeu nu cere răzbunare, chiar dacă cineva face caricaturi pe seama lui. Este credința în care ai dreptul să spui vreau sau nu vreau să fiu credincios, vreau sau nu vreau să fiu cu Dumnezeu.³ Este religia în care liberul arbitru al omului este

² „Pluralismul religios autentic implică un multiculturalism asumat”, Terence Lovat, *Religious pluralism can be seen to resemble multiculturalism, Reconciling Islam, Christianity and Judaism. Islam's Special Role in Restoring Convivencia*, The University of Newcastle Newcastle, NSW Australia and University of Oxford, Oxford, 2015, p 19.

³ Gavin d'Costa vorbește despre trei expresii: pluralism, inclusivism și exclusivism în relația interreligioasă, *Christianity and World Religions. Disputed Questions in the Theology of Religions*, printed in Singapore, 2009, p. 10 – 19.

respectat. În această credință Dumnezeu stă și bate la ușa omului, nu forțează sau nu impune, ci doar propune. Europa în care se impun religii, legi anti-majoritate, practici ludice sau dezmățuri stradale nu va putea să facă față mileniului al treilea. Europa se va îngropa în propriile sale hățișuri juridice, în legi pe care le-a dat pornind de la neînțeleasa expresie *drepturile omului*. Doar un creștinism reformat, cu slujitori de lumină și for haric, care să se reîntoarcă la popor, la *laos tou Theou* și care să lase în podul istoriei triumfalismele liturgice și pompele fără rost, va putea reîntoarce poporul creștin european spre reîntâlnirea cu Dumnezeu cel adevărat.